

taller de creació

Reunim quatre traductors i els posem davant el repte d'escriure sota el lema
TRADUCCIONS IMPOSSIBLES

Xavier Lloveras (la Bisbal d'Empordà, 1960) és poeta, traductor, crític literari, articulista i traductor del francès, de l'anglès i de l'italià. Ha publicat *Les illes obstinades* (premi Carles Riba, 1986) i *El test de Rorschach* (Empúries, 1992). Ha traduït, entre molts altres autors, Claude Simon, Tomasi di Lampedusa o Carlo Emilio Gadda.

Dos versos d'Eliot

Es movia, com la majoria de traductors, entre la neurosi i la paranoia. Tenia només una convicció: mai no havia d'acceptar traduir un llibre de poemes. Tot i això, havia dit que sí tres vegades. La primera va tenir prou sort i l'editor, al cap de poc, li va dir que s'hi havia repensat i que no publicaria el llibre. La segona va tenir prou seny i se'n va desdir ell, també al cap de poc, de molt poc, gairebé l'endemà d'haver-ho acceptat. I la tercera encara penja i l'entristeix, com quan ens apuntem a un gimnàs i som incapaços d'anar-hi i a final del mes ens carreguen el rebut al compte corrent.

Més que res, pensava que era impossible traduir bé un poema i que tingués gaire semblança amb l'original. Per això, sempre havia estat molt mal lector de poesia. Amb prou feines si havia llegit res de poesia russa, de poesia xinesa, de poesia persa, de poesia alemanya, de poesia romanesa, o sigui, ras i curt, de poesia mundial.

Cal dir que, després de llegir *L'aire daurat*, les versions de poesia xinesa de Marià Manent, mai no gosaria dir que havia llegit poesia xinesa. Ni quan llegia les *Rubbayat* d'Omar Khayyam passades a l'anglès per Fitzgerald gosaria assegurar que havia llegit poesia persa. Pensava, en aquests dos casos, que havia llegit poemes catalans i poemes anglesos, i prou. Però sí que de vegades havia pensat, llegint poetes que coneixia perquè en coneixia la llengua, que eren fàcils de traduir. Quan llegia Eliot, quan

llegia Gil de Biedma, quan llegia el Vinyoli més discursiu, pensava: sí, deuen ser fàcils de traduir.

Però, ¿realment es poden fer bones traduccions d'Eliot, de Gil de Biedma, de Vinyoli? Sempre havia pensat que no havia de ser gaire difícil de fer una bona traducció d'un dels poemes més bons –bé, que li agradaven més– d'Eliot, *La cançó d'amor de J. Alfred Prufrock*. D'entrada, a diferència del que passa amb els poemes de Robert Graves o de Josep Carner, sembla gairebé escrit en prosa. Després, però, un s'adona que hi ha rimes, unes rimes molt senzilles, però que no deixen de ser rimes.

Let us go then, you and I,
When the evening is spread out against the sky
Like a patient etherised upon a table...

En aquest cas, la imatge que ve després de la rima és prou poderosa per salvar qualsevol traducció:

Anem, doncs, tu i jo,
Quan la tarda està estirada contra el cel
Com un pacient anestesià sobre una taula...

Més endavant, però, hi continua havent rimes insidioses. Insidioses perquè són més aviat fotetes. I hi ha una tornada especialment senzilla i malèfica:

In the room the women come and go
Talking of Michelangelo.

> **Il·lustracions:** **Vanesa Zaro Martínez** va néixer a Buenos Aires (Argentina) l'any 1972. És llicenciada en història de l'art per la UB. Treballa de mestra de primària i dibuixa i pinta tant com pot i la rutina accelerada farcida de responsabilitats i projectes li permet. Ha participat en dues exposicions col·lectives (Girona i Madrid) i ha exposat la seva obra en una d'individual a Celrà, el poble on viu des de fa 28 anys.

És una rima gairebé insultant, deutora de les lliçons que Eliot va pouar del poeta francès Jules Laforgue, que uns anys abans que Paul Valéry ens endinyés: «Le vent se lève. Il faut tenter de vivre», se'n va riure contestant-li: «Le vent se lève. Il commence a faire froid».

Cole Porter, nascut només tres anys més tard que Eliot, en algunes de les seves cançons genials, jugava amb aquesta mena de rimes:

You're the Nile,
You're the Tower of Pisa,
You're the smile
On the Mona Lisa.

[...]

You're the top.
You're Mahatma Gandhi,
You're the top,
You're Napoleon brandy.

Però deixem els paradisos de Cole Porter i tornem a la poesia seriosa. ¿Com hem de traduir els dos

versets d'Eliot? ¿Com podem aconseguir l'efecte mig ridícul que ell aconsegueix?

A la sala les dones van i vénen
Parlant de Miquel Àngel.

S'ha perdut tot: la ironia i la gràcia, el ritme i la rima. Només queden dos versos amb un comentari sense cap interès. Podem provar:

A la sala les dones vénen i van
De Miquel Àngel parlant.

Hem conservat la rima-brometa, però n'hem perdut tota l'elegància i la ironia i hem guanyat un rodolí matusser. Al final ens podem inclinar per una impossible traducció moderna que ho conserva tot:

A la sala les dones vénen i van
Mentre parlen de Lacan.

Encara que la veritat és que, de l'original, no en queda res. Com deia un altre enamorat d'Eliot, Gil de Biedma, en un poema memorable, com gairebé tots els seus, «la verdad desagradable asoma»: la traducció de poesia és impossible.